

УДК 811.112.2'42:355

ЗУБАЧ Оксана – кандидат філологічних наук, доцент кафедри німецької філології, Волинський національний університет імені Лесі Українки, просп. Волі, 13, Луцьк, Волинська обл., 43000, Україна (subach@ukr.net)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1884-6875>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2025.63.3>

Бібліографічний опис статті: **Зубач, О.** (2025). Militär- / militärisch- маркери німецькомовного військового дискурсу. *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Філологія»*, 63, 24–29, doi: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2025.63.3>

MILITÄR- / MILITÄRISCH- МАРКЕРИ НІМЕЦЬКОМОВНОГО ВІЙСЬКОВОГО ДИСКУРСУ

Анотація. Стаття присвячена вивченню структурних, семантичних та комунікативних особливостей маркерів Militär- / militärisch у німецькомовному військовому дискурсі. Німецькомовний військовий дискурс вимагає глибокого розуміння військових процесів або операцій, військового права та міжнародних конвенцій, специфіку застосування зброї. Військову комунікацію вважаємо цілісною системою, спрямованою на розуміння явищ, закономірностей і законів тощо у військовій справі, пов'язаною з політичною, соціальною, науково-технічною сферами та визначеною військовим потенціалом країни. Актуальність розвідки зумовлена вивченням експліцитних маркерів у військовому дискурсі з метою виявлення обсягу військового дискурсу та його лінгвопрагматичної специфіки. Ключовими маркерами німецькомовного військового дискурсу вважаємо Militär- / militärisch, оскільки вони первинно окреслюють специфіку військової справи. Семантичні особливості маркерів Militär- / militärisch формують конструкції для позначення об'єктів, явищ та дій у військових справах. Змістову їх ознаку розкривають тематичні ряди, що позначають вироблені стандарти в німецькомовній військовій комунікації (військові навчальні центри, військове управління, військова юридична діяльність, медичне забезпечення військових тощо). Структурні особливості маркерів Militär- / militärisch свідчать про впорядкованість та системність військового дискурсу на рівні слів, словосполучень, речень. Комунікативні риси маркерів Militär- / militärisch німецькомовного військового дискурсу свідчать про взаємодію фрагментарних та квантових знань, яка прагматизує залучення антонімічних процесів. Функціональні особливості маркерів німецькомовного військового дискурсу Militär- / militärisch забезпечують категорії інформативності (представлення фактичної інформації про результати військових операцій), координації (заохочення до військових дій та їх узгодження), сигналізації (повідомлення про вплив військових дій на ситуацію). Маркери Militär- / militärisch у німецькомовному військовому дискурсі відображають еволюцію не лише оборонної політики цільового суспільства, а й окреслюють обсяг військової комунікації та слугують засобом передачі змісту військового контенту.

Ключові слова: структура, семантика, функціональність, фрагментарні знання, військова комунікація.

ZUBACH Oksana – Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department of German Philology, Lesya Ukrainka Volyn National University, 13, Voli ave., Lutsk, Volyn region, 43000, Ukraine (subach@ukr.net)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1884-6875>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2025.63.3>

To cite this article: Zubach, O. (2025). *Militär-/militärisch*-markery nimetskomovnoho viiskovoho dyskursu [*Militär-/militärisch*-markers of German-language military discourse]. *Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats Drohobyskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Serii «Filolohiia» – Problems of Humanities. “Philology” Series: a collection of scientific articles of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University*, 63, 24–29, doi: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2025.63.3> [in Ukrainian].

MILITÄR-/MILITÄRISCH – MARKERS OF GERMAN-LANGUAGE MILITARY DISCOURSE

Summary. *The article is devoted to the study of structural, semantic, and communicative features of the markers Militär-/militärisch in German-language military discourse. German-language military discourse requires a deep understanding of military processes or operations, military law and international conventions, and the specificity of weapon use. We consider military communication to be an integrated system aimed at understanding the patterns and laws, phenomena, etc. in military affairs, which is linked to the political, social, scientific, and technical spheres and is determined by a country’s military potential. The relevance of this research is determined by the study of explicit markers in military discourse in order to identify the scope of military discourse and its linguistic and pragmatic specificity. We consider Militär-/militärisch to be key markers of German-language military discourse, as they primarily define the specificity of military affairs through their etymological origin. The semantic features of the markers Militär-/militärisch form constructions for denoting objects, phenomena, and actions in military affairs. Their semantic feature is revealed in thematic series that denote the development of standards in German-language military communication (military training centers, military administration, military legal activities, medical support for the military, etc.). The structural features of the markers Militär-/militärisch indicate the orderliness and systematic nature of military discourse through construction at the level of words, expressions, and sentences. The designation of a militarized environment is revealed through military terminology, military technology, military realities, strategic weapons, etc. The communicative features of the markers Militär-/militärisch in German-language military discourse indicate the interaction of fragmentary and quantum knowledge, which pragmatizes the involvement of antonymic processes. The functional features of the markers of German-language military discourse Militär-/militärisch can be traced through the following categories: informativeness for presenting factual information about the results of military operations, coordination of actions to encourage and harmonize military actions, signaling the impact of military actions on the situation. The markers Militär-/militärisch in German-language military discourse reflect the evolution of not only the defense policy of the target society, but also define the scope of military communication and serve as a means of conveying the content of the military context.*

Keywords: *structure, semantics, functionality, fragmentary knowledge, military communication.*

Постановка проблеми. Сучасний світ характеризується специфічними комунікативними актами, де військова тематика є ключовою як у військових, так і цивільних колах. Військова комунікація є історично сформованою та відкритою цілісною системою, яка спрямована на розуміння закономірностей та законів у військовій справі та пов’язана з політичною, економічною й науково-технічною сферами. Комунікація в межах військової

сфери функціонує в інтересах забезпечення військової безпеки держави, що окреслює військовий потенціал країни.

Змістове насичення військового дискурсу має здебільшого векторний характер, де вихідною точкою слугує минуле як довготривале явище, що розкриває специфіку конфлікту та війни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Військовий дискурс є відображенням

військової політики та інструментарієм для своєрідного впливу на громадську думку (Ni, 2022), першорядним маркером операцій з безпеки суспільства, з питань військової та безпекової політики або легітимізації військових дій (Petiy, 2023; Stengel, 2020), своєрідною дихотомією між своїми та іншими (Cramer, 2006) за допомогою використання специфічної термінології. Військовий дискурс, на думку дослідників (Корольова, Соріч, Александрова, 2021), є системою понять, що відображають об'єкти військового конфлікту, їх емоційну та раціональну оцінку, що забезпечує перебіг комунікації в межах військової спільноти. Примітним вважаємо твердження В. В. Балабіна про те, що військовий дискурс формується в межах військової сфери спілкування, регламентованої певними правилами, традиціями та досвідом і маркованої відповідним набором мовних засобів (Балабін, 2018, с. 8).

Актуальність розвідки зумовлена потребою вивчення маркерів *Militär- / militärisch* у німецькомовному військовому дискурсі задля встановлення його обсягу та лінгвопрагматичної специфіки.

Її **мета** – виявлення структурних, семантичних та комунікативних особливостей маркерів *Militär- / militärisch* у військовому дискурсі.

Завданнями розвідки передбачено визначення структурних, семантичних, комунікативних рис досліджуваних маркерів та окреслення їхньої ролі у формуванні обсягу військового дискурсу.

Матеріалом дослідження послуговували військові тексти та словникові дефініції, наведені у відкритих інтернет-джерелах.

У процесі опрацювання проблеми використано такі **методи**: аналіз лінгвістичної та навчально-методичної літератури; метод аналізу словникових дефініцій; метод лексикографічного аналізу; методи контекстуального аналізу; метод систематизації для вивчення структурних, семантичних та функціональних особливостей мовних засобів на позначення понять військового дискурсу.

Об'єктом дослідження слугують маркери німецькомовного військового дискурсу *Militär- / militärisch*, а предметом – структурні, семантичні та комунікативні особливості

досліджуваних маркерів у німецькомовному військовому дискурсі.

Виклад основного матеріалу. Військовий дискурс використовує багато фахових термінів, пов'язаних із стрільбою, тактикою, військовою технікою. Він вимагає глибокого розуміння військових процесів або операцій, військового права та міжнародних конвенцій у безпековій сфері, специфіку застосування зброї. Використання в ньому кодових слів зумовлене секретністю повідомлюваної інформації.

Ключовими маркерами німецькомовного військового дискурсу вважаємо елементи *Militär- / militärisch*, які окреслюють специфіку військової справи, безпосередньо відбиту у їхній етимології: *'Armee, Heerwesen', Übernahme (2. Hälfte 18. Jh.) von gleichbed. frz. militaire, einer kollektiven Verwendung von frz. militaire 'Angehöriger des Heeres', Substantivierung des Adjektivs mfrz. frz. militaire 'den Krieg, die Armee betreffend'. Dies ist entlehnt aus lat. militāris 'die Soldaten, den Kriegsdienst betreffend', zu lat. miles 'Soldat'* (DWDS).

Військовий дискурс візуалізується за допомогою вербальних і невербальних засобів комунікації разом з прагматичними, соціокультурними, психологічними чинниками, які формують когнітивно-комунікативну систему уявлень про сферу військового протистояння або взаємодії, що впливає на характер семантичних і формальних відношень у лексико-семантичній системі мови. Семантичні особливості військового дискурсу визначають конструкції на позначення об'єктів, явищ, дій, технічних розробок і обладнання у військовій та оборонній справах. Змістову ознаку військового дискурсу розкривають такі тематичні ряди, функційна специфіка яких полягає у забезпеченні стандартів військової комунікації: військові навчальні центри (*die Militärakademie, das Militärinstitut, die Militärlehranstalt*), військове управління (*die Militäranstalt, die Militärverwaltung*), військова юридична діяльність (*die Militärrechtsanwaltschaft, die Militärstrafe, das Militärstrafgesetzbuch*), медичне забезпечення військових (*der Militärapotheke, der Militärarzt, das Militärärzteswesen*), специфіка військового транспортування (*die Militärbahn, die Militärluftflotte*), військова доку-

ментація (*die Militärurkunde, der Militärschein, der Militärführerschein*), військова суддівська справа (*das Militärgericht, das Militärgerichtswesen*), харчування військових (*der Militärbäcker*), військові посади (*der Militäringenieur, der Militärinstrukteur*).

Специфіка військової сфери діяльності полягає насамперед у тому, що ця діяльність розгортається в обстановці постійної небезпеки, у якій від швидкості, точності й коректності дій залежать життя військового колективу й успішне розв'язання бойового завдання. Вона передбачає такі якості мовлення, як стислість, лаконічність, гранична ясність і точність, які виключають будь-яку двозначність. Це детермінує використання певних клішованих мовних форм (Корольова, Соріч, Александрова, 2021).

Структурування військового дискурсу не допускає випадковості, натомість свідчить про його впорядкованість та системність на рівні слів (*Militärapparat, Militärherrschaft*), словосполучень (*militärische Einmischung in die Politik, eine Militarisierung der Polizeikräfte zur Bekämpfung des inländischen und transnationalen Terrorismus*), речень (*Wenn Sicherheitsdiskurse militarisiert werden, wird das Militär zum bevorzugten Instrument, um inneren oder äußeren Bedrohungen zu begegnen, und die politische Debatte um mögliche Reaktionen auf Sicherheitsherausforderungen wird auf militärische Alternativen eingeengt*). Структурна ознака військового дискурсу прогнозує позначення мілітаризованого середовища словами-термінами (*offene militärische Interventionen*). Серед його (середовища) елементів – військові технології (*die relative Ressourcenausstattung des Militärs*), військові реалії (*Militärputsche*), стратегічні озброєння (*die Nutzung militärischer Ausrüstung für zivile Aufgaben*), військові інструкції (*militärische Normen*), військові витрати (*die Militärausgaben*), військові розміщення (*Militärhaushalt*) тощо.

До компонентів військового дискурсу вчені відносять дискурс військових про війну та їхню діяльність (побут, розваги), політиків про війну, дискурс засобів масової інформації, які висвітлюють військові події. За формою військовий дискурс може бути монологічним (накази, доповіді, розпорядження, зведення,

промови, статті, огляди) та діалогічним (спілкування військовослужбовців, журналістів, політиків) (Погонець, 2019).

Комунікативні особливості німецькомовного військового дискурсу виявляються через взаємодію фрагментарних (*militärische Formationen privater Sicherheits- und Militärunternehmen*) та квантових знань (*militärische Organisationen, Die materielle Militarisierung bezieht sich auf den Zuwachs von Machtressourcen des Militärs; die diskursive Militarisierung beschreibt die Legitimation der Anwendung militärischer Gewalt als ein sozial akzeptables oder „normales“ Instrument ziviler Politik*). Примітним вважаємо залучення антонімічних пар, що збільшує поняттєві обриси військового дискурсу та концептуалізує його елементи (*Militarisierung des Sicherheitsdiskurses / die Entmilitarisierung des Sicherheitsdiskurses*).

Військовий дискурс, як зазначають науковці, – це специфічний тип мовленнєвої діяльності, який пов'язаний із військовими справами та збройними конфліктами і якому властиве використання спеціальної лексики, термінології, фразеології, а також певних стилістичних прийомів та мовних засобів, що мають власну мовну парадигму. Принципи побудови військового дискурсу можуть різнитися залежно від контексту, у якому його використовують. Військовий дискурс повинен бути максимально точним та зрозумілим, щоб уникнути непорозумінь та помилок у виконанні завдань; спрямованим на розгляд конкретних проблем та ситуацій, на досягнення стратегічних цілей, щоб забезпечити ефективність взаємодії між військовими підрозділами та установами. Але водночас військовий дискурс повинен бути обмежений захистом державних та військових таємниць, а його автор повинен дотримуватися норм міжнародного права (Сукаленко, Шпетна, 2023).

Функційні особливості німецькомовного військового дискурсу розкривають категорії інформативності: інформування про події, плани, стратегії та результати військових операцій (*militärische Denkmuster*), координації дій з метою заохотити до військових дій та узгодити їх (*der Globale Militarisierungsindex (GMI) des Bonn International Center for Conversion (BICC)*), виявити рівень впливу

військових дій на ситуативний складник військового дискурсу (*militärische Einflussnahme, das militärische Heimatfrontkommando*).

Висновки. Німецькомовний військовий дискурс має вплив на національну та міжнародну безпеку. Маркери *Militär- / militärisch* у німецькомовному військовому дискурсі відображають еволюцію не лише оборонної політики цільового суспільства, а й окреслюють обсяг військової комунікації та слугують засобом передачі змісту у військовому контексті. Структурні особливості маркерів *Militär- /*

militärisch допомагають ефективно передавати концепції та стратегії у військовому дискурсі, що, безперечно, позитивно впливає на внутрішньовійськову комунікацію і формування громадської думки. Семантичні особливості досліджуваних маркерів є проявом реакції на розвиток військового контенту, що містить лексику, фразеологію, терміни та вирази, скорочення тощо відповідного спрямування.

Перспективним вбачаємо вивчення лінгвокультурної специфіки німецькомовного військового дискурсу.

ЛІТЕРАТУРА

- Балабін В. В.** Визначення поняття «військовий переклад». *Філологічні трактати*. 2018. Т. 10. № 3. С. 7–14.
- Корольова Т., Соріч Р., Александрова О.** Військовий дискурс та особливості його перекладу. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*. Одеса. 2021. № 33. С. 369–387. URL: <https://www.lingstud.od.ua/archive/2021/33/26.pdf>.
- Погонець В. В.** Особливості англomовного військового дискурсу. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер. : Філологія*. 2019. № 39 (2). С. 67–70. DOI: <https://doi.org/10.32841/2409-1154.2019.39.2.17>
- Сукаленко Т., Шпетна С.** Функціонування військового дискурсу в сучасному комунікативному просторі. *Acta Paedagogica Volyniensis*. 2023. № 1. С. 96–102. DOI: <https://doi.org/10.32782/apv/2023.1.14>.
- Cramer K. A.** World of Enemies : New Perspectives on German Military Culture and the Origins of the First World War. *Central European History*. 2006. № 39(2). P. 270–298.
- Ni X.** Discourse. Use of Military Force and Role of State : A Role-theoretic Discourse Analysis of German Parliamentary Debates on Mission in Afghanistan. Guvillier. 2022.
- Petiy N.** Conceptual Metaphors Verbalizing War in Ukraine in Media Discourse. *Věda a perspektivy*. 2023. № 2(21). P. 203–214. DOI:10.52058/2695-1592-2023-2(21)-203-214
- Stengel F. A.** The Politics of Military Force : Antimilitarism, Ideational Change, and Post-Cold War German Security Discourse. Ann Arbor : University of Michigan Press. 2020.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

- Croissant A., & Kuehn D.** Militär und Politik in Demokratien und Autokratien. *BpB*. 2020. URL: <https://www.bpb.de/shop/zeitschriften/apuz/307666/militaer-und-politik-indemokratien-und-autokratien>.
- DWDS. URL: <https://www.dwds.de/wb/Milit%C3%A4r?o=milit%C3%A4r#1>
- Пныткыж-Занкович Я.** Deutsches und ukrainisches Militärwörterbuch. Verlag Bernard & Graefe. Berlin. URL: <https://eudusa.org/NTShOnline/Book2.pdf>.
- Kuehn D., & Levy Y.** Materielle und diskursive Militarisierung in Demokratien. *GIGA Focus Global*. 2020. № 6. Hamburg : GIGA German Institute of Global and Area Studies – Leibniz-Institut für Globale und Regionale Studien. URL: <https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:0168-ssoar-71001-9>.

REFERENCES

- Balabin, V. V.** (2018). Vyznachennia poniattia «viiskovyi pereklad» [Definition of the concept of «military translation»]. *Filolohichni traktaty – Philological treatises*, 3 (Vol. 10), (pp. 7–14) [in Ukrainian].
- Cramer, K. A.** (2006). World of Enemies: New Perspectives on German Military Culture and the Origins of the First World War. *Central European History*, 39(2), 270–298 [in English].
- Korolova, T., Sorich, R., Aleksandrova, O.** (2021). Viiskovyi dyskurs ta osoblyvosti yoho perekladu [Military discourse and specificity of its translation]. *Naukovyi visnyk Pivdenoukrainskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni K. D. Ushynskoho – Scientific Bulletin of the South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky*, 33, 369–387. Retrieved from <https://www.lingstud.od.ua/archive/2021/33/26.pdf> [in Ukrainian].

- Ni, X.** (2022). *Discourse. Use of Military Force and Role of State: A Role-theoretic Discourse Analysis of German Parliamentary Debates on Mission in Afghanistan*. Guvillier [in English].
- Petiy, N.** (2023). Conceptual Metaphors Verbalizing War in Ukraine in Media Discourse. *Věda a perspektivy – Science and perspectives*, 2(21), 203–214. DOI:10.52058/2695-1592-2023-2(21)-203-214 [in English].
- Pohonets, V. V.** (2019). Osoblyvosti anhlovnoho viiskovoho dyskursu [Specificity of English-language military discourse]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Ser.: Filolohiia – Scientific Bulletin of the International Humanitarian University. Ser.: Philology*, 39 (2), 67–70. DOI <https://doi.org/10.32841/2409-1154.2019.39.2.17> [in Ukrainian].
- Stengel, F. A.** (2020). *The Politics of Military Force: Antimilitarism, Ideational Change, and Post-Cold War German Security Discourse*. Ann Arbor: University of Michigan Press [in English].
- Sukalenko, T., Shpetna, S.** (2023). Funktsiiuvannia viiskovoho dyskursu v suchasnomu komunikatyvnomu prostori [The functioning of military discourse in the modern communicative space]. *Acta Paedagogica Volynienses – Acta Paedagogica Volynienses*, 1, 96–102. DOI: <https://doi.org/10.32782/apv/2023.1.14> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 21.09.2025 р.

Прийнято до друку 27.11.2025 р.

Опубліковано: 05.12.2025 р.